

УДК 159.954:82-053.67

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТРИВОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІСІ

Гринюк О. П.

Кривопишина О.А., д-р психол. наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Проблема тривожності займає особливе місце у сучасному науковому знанні. Знайдеться не так багато таких психологічних явищ, значення яких одночасно оцінюється і надзвичайно високо, і достатньо вузько, навіть функціонально. Тому не дивно, що цій проблемі присвячена велика кількість досліджень, причому не тільки у психології та психіатрії, але й в біохімії, фізіології, філософії та соціології.

Тривожність – психічний стан емоційної напруги, настороженості, хвилювання, душевного дискомфорту, підвищеної вразливості при ускладненнях, загостреного почуття провини і недооцінювання себе у ситуаціях очікування, невизначеності або передчуття неясної загрози значущій рівновазі особистості [5,138-139].

На зв'язок тривожності, тривоги і внутрішнього конфлікту самооціночного типу вказував Д. Мак-Клеланд. Згідно з його думкою, дисгармонійне уявлення про себе, наявність внутрішніх суперечностей в образі “Я” призводить до зниження сили “Я” і підвищує сприйнятливість до фрустрації, що сприяє переживанню тривоги [5,71].

У працях К. Роджерса тривожність розглядається як деяка емоційна реакція на внутрішню особистісне протиріччя, на конфлікт між Я – реальним та Я – ідеальним [5,38]. Тривожність – це стан, що переживається людиною як скованість, напруженість, причину якого він усвідомити не може. Тривожність при такому підході позбавлена статусу особливого, самостійного психологічного утворення і є, по суті, лише функцією конфлікту.

Тривожність має захисну (передбачення небезпеки і підготовка до неї) та мотиваційну функції (легка тривожність посилює мотивацію досягнення). Нормальний (оптимальний) рівень тривожності розглядається як необхідний для ефективного пристосування до дійсності (адаптивна, мобілізуюча тривога). Надмірно високий рівень розглядається як дезадаптивна реакція, що виявляється у загальній дезорганізації поведінки і діяльності.

Отже, в даний час виділяються в основному 2 типи джерела стійкої тривожності:

- 1) довготривала зовнішня стресова ситуація, яка виникла в результаті частого переживання стану тривоги (Ю. Ханін, Ч. Спілбергер);
- 2) внутрішні – психологічні або психофізіологічні – причини.

Фактори спілкування виділяються сьогодні як центральні при дослідженні практично всіх сторін розвитку. Перш за все, тут йде мова про дитячо-батьківські стосунки, як особливі детермінанти розвитку, які виникають на перехрещенні дії факторів об'єктивних і суб'єктивних.

Отже, по-перше, тривожність породжується міжособистісними стосунками, а по-друге, потреба в уникненні або в усуненні тривожності по суті дорівнює потребі в міжособистісній надійності і безпеці. Тривожність іде поряд з людиною там, де вона вступає в контакт з іншими людьми, вона є основним джерелом психічної енергії.

Центральна роль незадоволення потреби у міжособистісній надійності підкреслюється у працях К. Хорні [1,59]. Розглядаючи як головну ціль розвитку людини прагнення до самореалізації, К. Хорні оцінює тривогу як основну протидію даній тенденції. Існує різниця між розумінням тривожності у ранніх і пізніх працях К. Хорні, проте не змінюється оцінка ролі середовища у виникненні тривожності дитини. У дитини є певні міжособистісні потреби – у любові, турботі, схваленні з боку інших тощо. Якщо ці потреби задовольняються у ранньому досвіді дитини, якщо вона відчуває любов і підтримку оточуючих, то у неї розвивається почуття безпеки і впевненості у собі. Але часто близькі люди не можуть створити для дитини таку атмосферу: їх ставлення до дитини блокується їх власними викривленими, невротичними потребами, конфліктами і очікуваннями. У результаті в дитини виникає базисна тривожність як переживання глибокої ненадійності і стурбованості. Це почуття ізольованості та безпомічності у світі, який дитина сприймає як потенційно ворожий собі.

Надійна прив'язаність дитини до близької людей у дитячі роки важлива для її подальшого соціального та особистісного розвитку. Е. Еріксон вважав, що розвиток довіри є першою сходинкою психосоціального розвитку. Довіра виникає завдяки материнській турботі. Матері та інші дорослі, що

турбуються про дитину у власних реакціях на годування, відлучення від грудей та заспокійливу поведінку виражають свої цінності та установки у відношенні тілесних функцій, самостимуляції і того, що вони вважають прийнятним рівнем близькості та опіки. Саме за цими реакціями діти дізнаються, вважають їх поганими чи добрими, повинні вони хвилюватись і відчувати провину, і коли вони можуть заспокоїтись і відчути себе у безпеці [189].

Отже, щодо соціально-психологічних детермінант тривожності, то більшість психологів дотримуються думки, що тривожність передається дитині від напруженої, тривожної матері або виникає внаслідок невпевненості дитини у батьківській любові і підтримці.

Один зі шляхів подолання тривожності – це психотерапія. Підкреслюється, що оскільки тривожність виникла у процесі міжособистісного спілкування, то і перетворена вона може бути у процесі правильно організованого психотерапевтичного спілкування. К. Хорні робить наголос на зміст спілкування – усвідомлення пацієнтом під керівництвом психотерапевта тривожності і невротичних конфліктів, хибності ідеалізованого Я і спільній розробці стратегій справжнього вирішення внутрішніх конфліктів.

Е.Фром підкреслював, що основним джерелом тривожності, внутрішнього хвилювання є переживання відчуження, пов'язаного з уявленням людини про себе як про окрему особистість і яка відчуває у зв'язку з цим свою безпомічність перед силами природи і суспільства [3, 118].

З метою дослідження рівня тривожності студентів (віком 18 – 19 років, спеціальності “Практична психологія”) було проведено дві методики: тест Спілберга – Ханіна на визначення особистісної та ситуативної тривоги і тест Філіпса на визначення рівня шкільної тривожності. З тридцяти осіб 13% студентів виявилось із низьким рівнем ситуативної тривожності, 47% – із середнім, 40% – із високим. При досліджуванні рівня особистісної тривожності респондентів із низьким рівнем не виявилось, проте 59% мають середній рівень, а 41% – високий. За результатами дослідження рівня тривожності щодо навчальної діяльності були отримані наступні результати: респондентів з низьким рівнем виявилось 26%, середнім – 53%, високим – 21%.

На основі цього дослідження можна зробити висновок, що у 87% студентів юнацького віку рівень ситуативної та особистісної тривожності знаходиться на рівні середніх та високих значень; рівень тривожності щодо навчальної діяльності знаходиться у межах низьких та середніх значень (47%).

Література:

1. Хорні К. Невротическая личность нашего времени / Карен Хорни. – СПб.: Питер, 2002. – 224 с. – (Серия “Психология классика”).
2. Эриксон Э.Г. Детство и общество / Э.Г.Эриксон. – СПб.: АСТ, 1996. – 592 с.
3. Фромм Э. Искусство любить / Э.Фромм; [пер. с англ. Д.А. Леонтьева]. – СПб.: Азбука классика, 2008. – 224 с.
4. Психология личности: Словник довідник / [За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко]. – Київ: Рута, 2001. – 320 с.
5. Прихожан А.М. Психология тревожности / А.М.Прихожан. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с.

УДК 316.346

ВПЛИВ ЗАСОБІВ-МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА РІВЕНЬ АГРЕСИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Кіндратів Т.Б.

Брочковська Ю.Б.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасному суспільстві гостро постає проблема агресивної поведінки, зокрема серед дітей та підлітків. Щодня через ЗМІ ми отримуємо повідомлення про випадки агресії в навчальних закладах, на вулиці в сімейному оточенні. Агресія дітей та підлітків зумовлюється різними групами факторів: індивідуальними, сімейними, соціальними. Серед соціальних чинників значне місце займають засоби масової інформації, через які транслуються прояви агресії, які безпосередньо впливають на психіку підлітків.

Дослідженню феномену агресивної поведінки – її сутності, причин виникнення, типології – присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких А. Бандура, Л. Берковіц, Г.